

2025-11-21

Program

Policy

Handlingsplan

Riktlinje

Riktlinjer för bedömning av insatser enligt socialtjänstlagen inom äldrenämndens verksamhetsområde

BESLUTAD AV ÄLDRENÄMNDEN 2025-12-16

Gäller från 2026-01-01

DNR: ÄN 2025/01527

VÄSTERÅS STAD

Innehåll

Riktlinjens bakgrund och syfte	2
Värdegrund	2
Informationsskyldighet	2
Kommunens ansvar för medborgare	3
Övriga bestämmelser som påverkar kommunens ansvar för medborgare	4
Grunder för bedömning av insatser enligt SoL	7
Övriga bestämmelser att ta hänsyn till vid bedömning av insatser	7
Trygghetslarm	9
Hemtjänst	9
Omvårdnad i ordinärt boende	9
Serviceinsatser	12
Övriga bestämmelser för hemtjänst	14
Korttidsplats	15
Kriterier för att bevilja korttidsplats	15
Övriga bestämmelser för korttidsplats	15
Växelvårdsplats	16
Trygghetsplats	16
Särskilt boende	17
Kriterier för vård- och omsorgsboende	17
Övriga bestämmelser för särskilt boende	17
Övriga insatser	19
Månadsbidrag	19
Dagverksamhet	20
Boendestöd och kontaktperson	20
Insatser utan individuell behovsprövning	20

Riktlinjens bakgrund och syfte

Syftet med riktlinjerna är att skapa ett enhetligt synsätt vid bedömningar och att medborgarnas ansökningar ska behandlas lika och att omfattning bedöms på samma sätt oavsett handläggare. Riktlinjerna är vägledande och gäller aldrig utan undantag. En helhetsbedömning av den enskildes totala situation måste alltid göras i varje enskilt fall. Riktlinjerna utgår från socialtjänstlagen. Riktlinjerna förhåller sig till aktuell rättspraxis, förarbeten till gällande lagar och bindande föreskrifter från Socialstyrelsen.

Värdegrund

Socialtjänstlagen innehåller bestämmelser om värdegrund inom socialtjänsten. Värdegrunden ska vara vägledande såväl i verksamhet och utförande av insatser som vid myndighetsutövning och handläggning.

”Socialtjänsten ska inriktas på att enskilda får leva ett värdigt liv och känna välbefinnande.”¹

”Socialnämnden ska arbeta för att äldre personer får möjlighet att leva och bo självständigt under trygga förhållanden och ha en aktiv och meningsfull tillvaro i gemenskap med andra.”²

Frivillighet och självbestämmande ska vara vägledande vid handläggning av ett enskilt ärende. Det innebär att det är den enskilde själv som bestämmer om han eller hon ska ta emot erbjudande om en viss social tjänst.

Informationsskyldighet

Biståndshandläggarna ska i samband med handläggningen informera om utbudet av övriga relevanta samhällstjänster såsom mötesplatser/träffpunkter, dagverksamheter, anhörigstöd, fixartjänster (Arosfixarna), frivilligorganisationer och hushållsnära tjänster.

Kommunen har informationsskyldighet även till personer som har behov av insatser, men inte är motiverade att ta emot stöd.

¹ 2 kap. 3 § SoL

² 8 kap. 2 § SoL

Kommunens ansvar för medborgare

Äldrenämndens målgrupp är personer som har fyllt 65 år och de som är yngre än 65 med hemtjänst eller som har en demenssjukdom. Äldrenämndens ansvarsområden är följande verksamheter: hemtjänst, dagverksamhet, korttidsplats och särskilt boende.

Den ekonomiska fördelningen mellan äldrenämnden och nämnden för personer med funktionsnedsättning, innebär att äldrenämnden ansvarar för all hemtjänst oavsett ålder och nämnden för personer med Funktionsnedsättning för allt boendestöd enligt socialtjänstlagen oavsett ålder.

Bosättningskommun

Med bosättningskommun avses i 29 kap. 1 § SoL den kommun där den enskilde är stadigvarande bosatt eller annars har sin starkaste anknytning.

Det är bosättningskommunen som ansvarar för stöd och hjälpinsatser för enskilda, oavsett om han eller hon tillfälligt eller under en längre tid vistas i en annan kommun. Det kan exempelvis gälla vid semesterar när man vistas i sin sommarstuga under olika perioder av året. I dessa fall är vistelsekommunen skyldig att på begäran bistå med den utredning som bosättningskommunen behöver för att kunna pröva den enskildes behov av insatser och verkställa bosättningskommunens beslut.³

Vistelsekommun⁴

Om det uppkommer behov av insatser för en enskild under en tillfällig vistelse i en kommun, ansvarar den kommunen (vistelsekommunen) för insatser som behövs i akuta situationer.

Vistelsekommunen ansvarar även för andra insatser till den enskilde, om det inte står klart att en annan kommun är ansvarig.

Ansökan om insatser i en annan kommun⁵

En enskild som önskar flytta till en annan kommun får ansöka om insatser i den kommunen om han eller hon har ett varaktigt behov av omfattande vård- eller omsorgsinsatser till följd av hög ålder, funktionsnedsättning eller allvarlig sjukdom och därför inte kan bosätta sig i kommunen utan att beviljas de insatser som han eller hon behöver, eller behöver flytta till en annan kommun på grund av våld eller andra övergrepp men inte kan göra det utan att beviljas de insatser som han eller hon behöver.

En ansökan från en enskild som önskar flytta till en annan kommun och som är i behov av insatser enligt 7 § ska behandlas som om den enskilde var bosatt i den kommunen. Är den sökandes behov tillgodosedda i bosättningskommunen, får hänsyn inte tas till den omständigheten när ansökan prövas. Bosättningskommunen är skyldig att på begäran bistå med den utredning som den andra kommunen behöver för att kunna pröva ansökan.

³ 29 kap. 5 § SoL

⁴ 29 kap. 4 § SoL

⁵ 29 kap. 7-8 § SoL

Övriga bestämmelser som påverkar kommunens ansvar för medborgare

Personer som är bosatta i Sverige men vistas utomlands

När en person som ansöker om insatser vistas utom landets gränser utan att vara bosatt utomlands, har högsta förvaltningsdomstolen uttalat att det inte betyder att hemkommunen är fri från ansvar enligt SoL (RÅ 1987 ref 174).

Lagen om mottagande av asylsökande LMA

För personer över 18 år gäller lagen om mottagande av asylsökande med flera (LMA) där Migrationsverket ansvarar för logi och ekonomiskt stöd (bostadsersättning, dag ersättning och särskilt bidrag 13 § LMA) till vissa särskilda grupper. Även andra insatser som är kopplat till logi är Migrationsverkets ansvar, exempelvis hemtjänst och bostadsanpassning. Insatser kopplat till ekonomi och logi hänvisas till den förläggning den enskilde bor på. Insatser som inte är kopplade till logi eller ekonomiska insatser, exempelvis ledsagning, kan bli kommunens ansvar enligt 11 kap 1 § SoL.

Kommunens ansvar för insatser till EU/EES medborgare

Rätten till fri rörlighet inom unionen och rätten till likabehandling är två grundläggande principer i EU-rätten. Det s.k. rörlighetsdirektivet innehåller bestämmelser om rätten till inresa och vistelse i andra medlemsstater för samtliga EU-medborgare.

Rätten till likabehandling innebär att EU/EES-medborgare som bedöms ha uppehållsrätt i Sverige har rätt till sociala insatser och andra sociala förmåner på samma villkor som svenska medborgare. Rätten till likabehandling vid ansökan om insatser är inte lika långtgående för alla EU/EES-medborgare.

För socialtjänsten innebär EU-rättens likabehandlingsprincip att en EU/EES-medborgare eller familjemedlem som bedömts ha uppehållsrätt i Sverige, har rätt till insatser från socialtjänsten på samma villkor som svenska medborgare.

Nordiska medborgare

I den nordiska konventionen om sociala insatser och sociala tjänster finns bestämmelser som påverkar de nordiska ländernas lagstiftning om sociala insatser och sociala tjänster.

Medborgare i ett nordiskt land som lagligen vistas tillfällig eller är lagligen bosatt i ett annat nordiskt land, ska likställas med landets egna medborgare när landet tillämpar lagstiftning som omfattas av konventionen. Likställighet gäller för alla sociala insatser och alla sociala tjänster.

Lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk

Den 1 januari 2010 instiftades lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Lagen ersätter lagarna om rätt att använda samiska respektive finska och meänkieli hos förvaltningsmyndigheter och domstolar. Lagen innehåller främst utökade rättigheter för samer, sverige-finnar och tornedalingar, men även minoriteterna judar och romer ges ett visst ökat inflytande.

Finskt förvaltningsområde

Västerås stad är en av fler kommuner som ingår i förvaltningsområdet för finska. Enskilda har rätt att använda finska vid sina muntliga och skriftliga kontakter med en förvaltningsmyndighet i Västerås. Detta gäller i ärenden i vilka den enskilde är part eller ställföreträdare för part, om ärendet har anknytning till Västerås stad.

Om den enskilde använder finska i ett sådant ärende, är myndigheten skyldig att ge muntligt svar på samma språk. Enskilda som saknar juridiskt biträde har dessutom rätt att på begäran, få en skriftlig översättning av beslut och beslutsmotivering i ärendet på finska. Myndigheten ska även i övrigt sträva efter att bemöta de enskilda på dessa språk.

För finska krigsinvalidier framgår av cirkulär (2001:86) att Statskontoret i Finland alltid ersätter, oberoende av invaliditetsgrad, kostnaderna som orsakats av en godkänd krigsskada. Detta gäller även för finska krigsinvalidier boende i Sverige.

FN konventionen om barnets rättigheter

FN:s konvention om barnets rättigheter, oftast kallad barnkonventionen, blev svensk lag 1 januari 2020. Lagstiftningen är det främsta instrumentet för att garantera att barnets rättigheter tillgodoses i verksamheter, beslut och åtgärder som rör det enskilda barnet och barn som kollektiv. Lagstiftningen ska främja och skydda barnets rättigheter på ett effektivt sätt.

Det skärper kraven på att leva upp till barnets rättigheter genom att den systematiska prövningen av barnets bästa ska utredas och belysas i kommunens samtliga ärenden och beslut.

Anmälningsskyldighet vid oro för barn

Myndigheter vars verksamhet berör barn och ungdomar samt andra myndigheter inom socialtjänsten är enligt socialtjänstlagen skyldiga att genast anmäla till individ- och familjenämnden om de i sin verksamhet får kännedom om något som kan innebära att den behöver ingripa till ett barns skydd. Anmälningsskyldigheten innebär att sekretessen mellan olika verksamheter bryts.

Anhöriganställningar

Anhöriganställningar eller objektanställningar är inte tillåtna.

Stöd till anhöriga som vårdar en närstående i hemmet

”Socialnämnden ska erbjuda stöd till den som vårdar en närstående som är äldre eller långvarigt sjuk och till den som stöder en närstående med funktionsnedsättning.”⁶

Det förekommer att barn under 18 år ger omfattande stöd eller hjälp till föräldrar eller syskon. Barn under 18 år faller inte in under bestämmelsen i 13 kap. 9 § SoL. Dessa barn behöver givetvis någon form av stöd, men detta regleras inom ramen för 18 kap. 1–5 § SoL samt enligt hälso- och sjukvårdslagen, HSL (2017:30) 5 kap 7 §.

Närstående är enligt lagen den som vårdas. Anhörig är den som stödjer och vårdar den närstående. Utgångspunkten för bedömning av insatser är den som vårdas och den anhöriges behov av avlastning i omvårdnadsarbetet. Det är den som vårdas som får beslut om insatsen.

Lag om valfrihet (LOV)

Biståndshandläggaren ska sakligt och objektivt informera om aktuella utförare av tjänster enligt LOV. För insatser som ingår i LOV-system har den enskilde rätt att välja vilken utförare som ska utföra den beviljade insatsen.

Om den enskilde (eller företrädare) inte vill, eller kan, välja utförare ges uppdraget till icke-valsutföraren. Den enskilde har rätt att byta utförare. Vald utförare ska verkställa beställda insatser inom 24 timmar från mottagen beställning. Vid omval kontaktar den enskilde biståndshandläggaren. Biståndshandläggaren kontaktar innevarande- och ny utförare. Byte sker efter att biståndshandläggare har fått information om att den enskilde vill ha en förändring. Uppsägningstiden är en vecka från det att biståndshandläggaren har fått vetskap om att byte ska ske. Byte av utförare sker 7 arbetsdagar efter den enskildes omval.

Kundinflytande

Utförare av insatser ska ha sådan flexibilitet att den enskilde, inom ramen för sitt beslut om insatser, har stort inflytande över hur och när insatser utförs.

⁶ 13 kap. 9 § SoL

Grunder för bedömning av insatser enligt SoL

Vid bedömning av vilka insatser en enskild ska erbjudas ska Socialtjänstlagen vara vägledande:

En enskild som

1. inte själv kan tillgodose sina personliga behov eller
2. kan få dem tillgodosedda på annat sätt

har rätt att få insatser av socialnämnden för dessa behov. Den enskilde ska tillförsäkras skäligen levnadsförhållanden genom insatserna.⁷ Insatserna ska utformas så att de stärker den enskildes möjligheter att leva ett självständigt liv.⁸

Det samma gäller för ekonomiska insatser (försörjningsstöd) samt enskilds levnadskostnader i övrigt där den enskilde genom insatsen ska tillförsäkras en skälig levnadsnivå.⁹

För att beviljas insatser enligt socialtjänstlagen behöver båda ovanstående rekvisit i 11 kap. 1 § respektive 12 kap. 1 § SoL uppfyllas. Skäliga levnadsförhållanden bedöms utifrån socialtjänstlagens bestämmelser och rättspraxis. Socialtjänsten får aldrig ta över ansvaret från den enskilde utan arbetet ska inriktas på att den enskilde i möjligaste mån behåller ansvaret eller tar tillbaka ansvaret för den egna situationen.

Övriga bestämmelser att ta hänsyn till vid bedömning av insatser

Vid bedömning av vilken insats som kan komma i fråga måste en sammanvägning göras av olika omständigheter såsom den önskade insatsens lämplighet som sådan, kostnaderna för den önskade insatsen i jämförelse med andra insatser samt den enskildes önskemål. Det finns inte någon obegränsad frihet för den enskilde att välja sociala tjänster oberoende av kostnad (prop. 00/01, RÅ 1986 ref 175).

Ansökan om insatser i ordinärt boende avslås, eller utökade insatser nekas, i ärenden när behovet av insatser är omfattande, skäliga levnadsförhållanden inte kan tillförsäkras och kostnaderna för de sammantagna insatserna för kvarboende väsentligen överskrider den för särskilt boende.

I begreppet skäliga levnadsförhållanden ingår det för den som har beviljats, eller beviljas, särskilt boende, att kunna fortsätta sammanbo med sin make/maka, sammanboende eller registrerad partner oavsett olika omsorgsbehov.

Hemgång från slutenvården

Vid hemgång från slutenvården (samt heldygnsvård) ska enskilds behov och insatser särskilt beaktas och följas upp skyndsamt. Detta för att säkerställa att insatserna den enskilde erhåller vid hemgång möjliggör trygghet i det egna hemmet.

⁷ 11 kap. 1 § SoL

⁸ 10 kap. 5 § SoL

⁹ 12 kap. 1 § SoL

Insatser vid hushålls-gemenskap

Enligt äktenskapsbalken har makar ett gemensamt ansvar för hem och barn och ska i samråd verka för familjens bästa. Det innebär att hemmets skötsel som att städa, handla, laga mat och liknande uppgifter är makarnas gemensamma ansvar. Finns flera personer, exempelvis hemmavarande barn eller annan närstående, i hushållet ska samtligas förmåga att kunna utföra hushållsgemensamma insatser bedömas i utredningen. Underårigas förmåga att bidra ska utredas i förhållande till mognad och ålder.

Om båda makarna/sammanboende har gjort en ansökan om insatser, utreds behovet för var och en. De ska alltid ha varsitt beslut om båda har ansökt om insatser. Om bara den ene har behov avslås ansökan med hänvisning till att man hjälps åt i en hushållsgemenskap.

Tidsbegränsning och uppföljning

Enligt handläggning och dokumentation inom socialtjänsten anses det vara lämpligt att tidsbegränsa beslut om insatser i de fall behovet av insatserna antas kunna förändras över tid. Däremot anses det mindre lämpligt att tidsbegränsa andra former av insatser, exempelvis beslut om särskilt boende. För tidsbegränsning och uppföljning av beslut om insatser gäller följande:

- Beslut om insatser (förutom dem som avser särskilt boende, månadsbidrag och trygghetslarm) ska tidsbegränsas regelmässigt.
- Beslut om insatser ska följas upp i god tid innan det upphör att gälla.
- Enskild med beviljade insatser och som har erbjudits särskilt boende, kan erhålla insatserna som längst fram till och med kontraktsdatum till det särskilda boendet.
- I samband med beslut om särskilt boende avslutas insatserna daglig sysselsättning, boendestöd och kontaktperson som beviljats av nämnden för personer med funktionsnedsättning.

Hänsyn till hög ålder vid bedömning om insats särskilt boende

I de fall enskilda av hög ålder har sjukdomsbesvär, behov av tillsyn och/eller en känsla av otrygghet i det egna hemmet ska biståndshandläggare ta hänsyn till hög ålder vid bedömningen av ansökan om insatser i form av vård- och omsorgsboende. Detta då det kan anses sannolikt att hälsoproblem och hjälpbehov den enskilde har, snarare kommer öka än minska.

Endast hög ålder är dock inte skäl för att bevilja insatsen vård- och omsorgsboende. Det avgörande är om den enskildes behov av tillsyn och/eller krav på trygghet inte längre kan tillgodoses i det egna hemmet med andra insatser (till exempel hemtjänst).

Trygghetslarm

Trygghetslarm möjliggör för den enskilde att vid oförutsedda behov, komma i kontakt med larmcentral som vid behov vidareförmedlar till hemtjänsten för åtgärd. Om fler personer i samma hushåll har behov av larm, ska varje enskild person ha ett beslut om detta.

Trygghetslarm beviljas som huvudregel.

Hemtjänst

Hemtjänst innebär insatser i form av omvårdnad och service i den enskildes bostad eller motsvarande. Insatserna ges i form av fysiska hembesök eller med stöd av teknik.

Omvårdnad i ordinärt boende

Omvårdnadsinsatser inom hemtjänsten i Västerås är:

Personlig vård

Insatsen är ett samlingsbegrepp och innebär bland annat dusch, kroppsvård, toalettbesök, på- och avklädning, äta- och dricka, bäddning och rengöring av hjälpmedel.

Förflyttning

Insatsen är ett samlingsbegrepp och innebär bland annat stöd för ändrad- eller bibehållande av kroppsställning, användning av transportmedel, förflyttning via hjälpmedel, lyft- och bärhjälp och förflyttning inomhus.

Tillsyn

Insatsen tillsyn kan beviljas om enskilds känsla av trygghet inte kan tillgodoses via trygghetslarm. Tillsyn kan beviljas när det inte finns behov av någon annan insats vid tillfället och som kräver personal. Med annan insats avses även insatser enligt hälso- och sjukvårdslagen.

Tillsyn på natten: När en enskild har behov av tillsyn på natten och tillsynen inte kräver personal hemma hos denne, beviljas och verkställs insatsen med digital tillsyn genom trygghetskamera. Av beslutet framgår antalet tillsyner per natt.

Tillsyn på dagen: När en enskild har behov av tillsyn på dagen och tillsynen inte kräver personal hemma hos denne, verkställs insatsen genom digital tillsyn (till exempel genom telefonsamtal, trygghetskamera eller annat digitalt verktyg). Av beslutet framgår antalet tillsyner per dag.

Aktivitet

Aktivitet är ett samlingsbegrepp för flera insatser och syftar till att möjliggöra social samvaro och promenad utomhus för den enskilde. Enskilda med kognitiv svikt samt personer med psykisk funktionsnedsättning kan ha behov av socialt stöd för struktur av veckan, men även ha behov av att bryta isolering och/eller få komma ut på promenad. Enskilda i behov av rehabilitering, kan erbjudas den genom hemsjukvård eller primärvård. Aktivitet ska inte ersätta rehabiliteringen från sjukvårdens sida, utan dessa kan komplettera varandra.

Aktivitet i form av promenad utomhus: Insatsen aktivitet kan beviljas för att möjliggöra att enskilda, som inte på egen hand kan ta sig ut, har möjlighet till promenad utomhus. För personer som på egen hand kan ta sig ut för promenad utomhus beviljas i stället insatsen ”Aktivitet med trygghetsskapande teknik”.

Aktivitet i form av social samvaro: Insatsen aktivitet kan beviljas för att möjliggöra att enskilda, som inte på egen hand kan delta i sociala sammanhang, stöttas och motiveras i att delta i sociala sammanhang. Det kan till exempel handla om mötesplatser, intresseorganisationer, kulturverksamhet eller annat socialt sammanhang.

Aktivitet med Trygghetsskapande teknik

För personer med fysisk och/eller psykisk funktionsnedsättning kan insatsen aktivitet ges som digital lösning med GPS-larm. Insatsen syftar till att möjliggöra för den enskilde att på egen genomföra aktiviteter genom ökad trygghet under till exempel promenad utomhus. Personen ansvarar för att själv ta på sig GPS-larmet samt se till att det är laddat. Insatsen kan nyttjas av den enskilde i obegränsad omfattning.

Om den enskilde larmar och har behov av att sökas upp, utförs det uppsökande besöket endast inom Västerås kommuns geografiska gräns.

Insatsen kan inte kombineras med någon annan form av aktivitet.

Insatsen följs upp av biståndshandläggare var sjätte månad.

Ledsagning

Ledsagning innebär stöd att ta sig till och från aktiviteter som till exempel mötesplats/träffpunkt.

Ledsagning innebär inte hjälp eller stöd under aktiviteten. Om enskild har behov av hjälp under aktiviteten, kan hemtjänst beviljas i form av insatsen aktivitet.

Ledsagning till hälso- och sjukvårdsbesök, till och från myndigheter samt sysselsättning för enskilda i arbetsför ålder begränsas ej i omfattning. Om enskild har behov av hjälp under besöket, kan hemtjänst beviljas.

Ledsagning med trygghetsskapande teknik

För personer som på grund av oro inte på egen hand förmår att ta sig ut i samhället kan ledsagning med digital lösning ges med GPS-larm. Insatsen kan beviljas för ledsagning till och från aktiviteter, sysselsättning och/eller besök inom hälso- och sjukvård för personer med fysisk och/eller psykisk funktionsnedsättning. Personen ansvarar för att själv ta på sig GPS-larmet samt se till att det är laddat.

Om den enskilde larmar under ledsagningstillfället och har behov av att sökas upp, utförs det uppsökande besöket endast inom Västerås kommuns geografiska gräns.

Insatsen kan inte kombineras med någon annan form av ledsagning.

Insatsen följs upp av biståndshandläggare var sjätte månad.

Avlösning

Avlösning är ett tillfälligt övertagande av den anhöriges omsorg. Insatsen beviljas när en anhörig som delar hushåll vårdar en närstående i hemmet.

Avlösning beviljas personer med ett omfattande vård- och omsorgsbehov och som har en sammanboende anhörig i behov av avlastning. Behovet av stöd och tillsyn ska vara av den omfattningen att det inte kan tillgodoses med hemtjänstinsatser och trygghetslarm. Behovet kräver alltså kontinuerlig närvaro av en person. Avlösning är ett tillfälligt övertagande av den anhöriges omsorg. Avlösningen innebär inte regelmässig omvårdnad/service, exempelvis planerad dusch, veckostädning o dyl. Det ska den anhörige sköta alternativt kan hemtjänst ansökas om.

Övriga former av avlösning kan vara dagverksamhet, tillfällig vistelse på en trygghetsplats eller kontinuerlig växelvis vård.

Avlösning är avgiftsfri och kan beställas med upp till 12 timmar per person och månad. Enskild får inte spara den beställda tiden för avlösning från en månad till en annan.

Egenvård

Egenvård är hälso- och sjukvårdsåtgärder som legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal bedömt att en enskild själv kan utföra eller utföra med hjälp av någon annan. Vilka åtgärder som kan bedömas som egenvård går inte att ange generellt. Om den enskilde behöver hjälp med egenvården kan en ansökan om insatser enligt socialtjänstlagen göras och i samband med detta lämnas ett egenvårdsintyg. Med intyget ska den dokumenterade planeringen bifogas.

Serviceinsatser

Serviceinsatser inom hemtjänsten i Västerås är:

Bostadens skötsel

Insatsen bostadens skötsel beviljas endast när den enskilde inte på egen hand eller på annat sätt kan tillgodose behovet av att till exempel damma, dammsuga och dammtorka golv. Det ska i utredningen framgå varför behovet inte kan tillgodoses på annat sätt än genom insatsen. I de fall insatsen beviljas ska den enskildes egen förmåga ligga till grund för insatsens omfattning. Om den enskilde har förmåga att utföra delar av bostadens skötsel ska insatsen fokuseras på de delar den enskilde inte har förmåga att utföra i syfte att bibehålla den enskildes förmåga, självständighet och delaktighet i så stor utsträckning som möjligt.

Tvätt

Insatsen tvätt beviljas endast när den enskilde inte på egen hand eller på annat sätt kan tillgodose behovet av att till exempel boka tvättstuga, ladda tvättmaskinen, hänga upp- och ta ned tvätt, strykning, mangling och lägga in den rena tvätten i skåp. Det ska i utredningen framgå varför behovet inte kan tillgodoses på annat sätt än genom insatsen. I de fall insatsen beviljas ska den enskildes egen förmåga ligga till grund för insatsens omfattning. Om den enskilde har förmåga att utföra vissa moment ska insatsen fokuseras på de delar den enskilde inte har förmåga att utföra i syfte att bibehålla den enskildes förmåga, självständighet och delaktighet i så stor utsträckning som möjligt.

Inköp (gäller för beslut som fattas fram till och med 2026.04.30)

I insatsen inköp ingår till exempel att skriva inköpslista, handla och plocka upp varor, redovisa kvitton och pengar. *Vid inköp tillgodoses även behovet av matlådor genom att den enskilde får inhandlat färdigrätter/matlådor.*¹⁰

I de fall insatsen beviljas ska den enskildes egen förmåga ligga till grund för insatsens omfattning. Om den enskilde har förmåga att utföra vissa moment ska insatsen fokuseras på de delar den enskilde inte har förmåga att utföra i syfte att bibehålla den enskildes förmåga, självständighet och delaktighet i så stor utsträckning som möjligt.

Inköp (gäller för beslut som fattas från och med 2026.05.01)

I insatsen inköp kan ingå att skriva inköpslista, beställa varor digitalt, ta emot leverans av varor och att packa upp varor. Vid inköp tillgodoses även behov av matlådor genom att den enskilde får inhandlat färdigrätter/matlådor.

Inköp inom hemtjänsten sker i första hand genom digitala inköp. Den enskilde har möjlighet att välja vilken affär denne önskar beställa varor ifrån och få dem levererade. Detta förutsätter att affären erbjuder digitala inköp, leverans av varor samt betalning genom den metod den enskilde har möjlighet att använda.

¹⁰ Aktualiseras i och med införande av digitala inköp inom hemvården

Den enskilde betalar för de varor som beställs samt eventuella avgifter som tillkommer från affären i och med inköpet.

I de fall affären kräver att den enskilde har e-legitimation, ansvarar den enskilde själv för att införskaffa och hantera sin e-legitimation samt genomföra beställning och betalning av varor. Har den enskilde inte förmåga till detta, sker inköp genom affär som inte kräver e-legitimation för beställning och/eller betalning av varor.

I de fall inköp inte är möjligt att genomföra digitalt ansvarar hemtjänsten för att utföra inköpet på annat sätt.

Hushållsgöromål

Hushållsgöromål avser till exempel att sortera och slänga hushållssopor (komposterbara, brännbara och övrigt återvinningsmaterial).

Mat i ordinärt boende

Måltid kan beviljas på två sätt; matlåda eller matlagning. Behovet av mat tillgodoses som huvudregel genom insatsen inköp från och med 2026.05.01.

Det finns även insatser för stöd vid måltid.

Matlåda (gäller för beslut som fattas fram till och med 2026.04.30)

Matlåda gäller leverans av kyld färdiglagad mat. Detta gäller oavsett om leverantören levererar kyld eller varm mat. Insatsen matlåda tidsätts inte.

Leverans av specialkost (gäller för beslut som fattas från och med 2026.05.01)

Gäller leverans av matlådor med kyld färdiglagad specialkost. Detta gäller oavsett om leverantören levererar kyld eller varm mat. Insatsen beviljas enbart enskilda med ordinerad specialkost.

Matlagning

Insatsen matlagning beviljas endast om särskilda skäl föreligger, till exempel risk för undernäring orsakad av demenssjukdom eller svår fysisk ohälsa.

Stöd vid måltid

Insatser kan beviljas för värmning av matlåda, tillredning av enklare måltider som frukost, mellanmål, samt att duka och diska. Vid behov av särskilt stöd för att äta och dricka kan insatser för detta beviljas.

Ärenden

Ärenden är ett samlingsbegrepp och inkluderar olika typer av ärenden för den enskilde, exempelvis stöd med bank/post ärenden eller apoteksärenden.

Insatsen ärenden beviljas endast när den enskilde inte på egen hand eller på annat sätt kan tillgodose att uträtta de ärenden den enskilde önskar hjälp med. Det ska i utredningen framgå varför behovet inte kan tillgodoses på annat sätt än genom insatsen. I de fall insatsen beviljas ska den enskildes egen förmåga ligga till grund för insatsens omfattning. Om den enskilde har förmåga att utföra vissa moment ska insatsen fokuseras på de delar den enskilde inte har förmåga att utföra i syfte att bibehålla den enskildes förmåga, självständighet och delaktighet i så stor utsträckning som möjligt.

Övriga bestämmelser för hemtjänst

Omfattning

Hemtjänst kan utföras under dygnets alla timmar i form av punktinsatser. Det kan vara täta och återkommande behov. Det är inte möjligt att bevilja en enskild att ha hemtjänstpersonal hos sig hela tiden hela dygnet. Mot den bakgrunden bedöms det ej rimligt att bevilja hemtjänst i kombination med andra insatser som innebär att kostnaden överskrider kostnaden för en plats på särskilt boende. I sådant fall erbjuds i stället plats på särskilt boende.

Palliativ vård

Vid palliativ vård i livets slutskede kan tillsyn och omvårdnad beviljas i längre sammanhängande och tätt återkommande tidsperioder. Bekräftelse om att det rör sig om livets slutskede ska inhämtas från läkare eller sjuksköterska. Beslut tidsbegränsas till max fyra veckor och kan vid behov förlängas.

Akut behov av hemtjänst

Om en person, som ej har hemtjänst beviljad sedan tidigare, får akut behov av hemtjänst under kvällar, nätter eller helger är sjuksköterska vid Västerås stad vård- och omsorgs hemsjukvård samt sjuksköterska vid Zethelius och Gryta korttidsenheter delegerade att bevilja detta. Närmast påföljande vardag ska biståndshandläggare informeras för vidare handläggning.

Korttidsplats

Korttidsplats definieras som en bäddplats utanför det egna boendet, avsedd för tillfällig vård och omsorg dygnet runt. Insatsen kan beviljas personer som är över 18 år. Syftet med insatsen är att utreda och vidta åtgärder för att den enskilde ska kunna återgå till sin bostad så fort som möjligt.

Vistelse på korttidsboende beviljas enbart i de fall där behoven inte kan tillgodoses i det egna hemmet. Beslut om korttidsvistelse grundas på en individuell bedömning utifrån den enskildes behov.

Vistelse på korttidsenhet beviljas tillfälligt och i regel i väntan på att förutsättningar finns för att återvända till ordinärt boende.

Tiden för korttidsvistelse som beviljas ska vara restriktiv för att minska risken för att den enskilde befinner sig en längre tid på korttidsboendet än vad det individuella behovet kräver. Beslutet ska inte vara längre tid än vad som är absolut nödvändigt, vilket i praktiken kan innebära att detta endast omfattar ett dygn. Uppföljning ska ske med täta intervaller.

Parbo-garantin gäller inte på korttidsplats.

Kriterier för att bevilja korttidsplats

Korttidsplats kan beviljas vid behov av omfattande vård och omsorg under stor del av dygnet och där alla andra insatser är uttömda och den enskilde inte kan tillgodoses en skälig levnadsnivå i hemmet. Det kan till exempel vara när den enskilde behöver mobiliseras till den grad att hemgång, exempelvis från sjukhus, med annat stöd och hjälp är möjlig (hemvård, hjälpmedel eller medicinsk utrustning). Det kan också vara en tillfällig lösning vid en akut situation där den enskilde inväntar anvisning av permanent plats på särskilt boende eller omfattande bostadsanpassning.

Övriga bestämmelser för korttidsplats

Omfattning

Korttidsplats kan beviljas som längst tre veckor. Förutom i de fall personer som vistas på korttidsplats och erhåller palliativ vård. Då kan, i samband med att läkare upprättar vårdplan i livets slut, beslut fattas om korttidsplats på max fyra veckor. Beslutet ska omprövas parallellt med att läkare uppdaterar vårdplanen.

Akut behov av korttidsplats

Om akut behov av korttidsplats uppstår kvällar, nätter eller helger är sjuksköterska vid Västerås stad vård- och omsorgs hemsjukvård samt sjuksköterska vid Zethelius och Gryta korttidsenheter delegerade att bevilja detta på samtliga av stadens korttidsenheter. Närmast påföljande vardag ska biståndshandläggare informeras för vidare handläggning.

Inskrivning inom slutenvården under vistelse på korttidsenhet

Om en person som vistas på korttidsenhet får behov av sjukhusvård och blir inskriven på slutenvårdsplats upphör insatsen korttidsplats.

Korttidsplats för personer med demenssjukdom

Västerås stad har särskilda bäddplatser avsedda för personer med demenssjukdom. Personer med diagnostiserad demenssjukdom eller personer under pågående demensutredning som beviljas korttidsplats/växelvårdsplats/trygghetsplats ska få sitt beslut verkställt på en plats avsedda för personer med demenssjukdom.

Växelvårdsplats

Växelvårdsplats beviljas personer med ett omfattande vård- och omsorgsbehov och som har en sammanboende anhörig i behov av avlastning. Behovet av stöd och tillsyn ska vara av den omfattningen att det inte kan tillgodoses med hemtjänstinsatser och trygghetslarm.

Insatsen kan beslutas i omfattningen 2x2 veckor. Den enskilde ska vistas minst lika lång tid hemma som den vistas på växelvårdsplats.

Insatsen kan beviljas personer som är över 18 år. Växelvårdsplats kan inte kombineras med trygghetsplats.

Trygghetsplats

Trygghetsplats beviljas personer med ett omfattande vård- och omsorgsbehov och som har en sammanboende anhörig i behov av avlastning. Behovet av stöd och tillsyn ska vara av den omfattningen att det inte kan tillgodoses med hemtjänstinsatser och trygghetslarm.

Insatsen beviljas som ett rambeslut, trygghetsplats, med totalt 84 dagar per kalenderår. Beslutet innebär att den enskilde kan, när han/hon så önskar, vistas på trygghetsplats under maximalt sju dygn per tillfälle. Plats bokas av den enskilde eller dess anhöriga direkt hos korttidsenheten. Bokning ska ske senast klockan 13.00 närmaste vardag innan personen avser att komma till trygghetsplatsen. Vid ett tillfälle per år får den enskilde boka en period om maximalt 14 dygn i sträck. Man får ha max två bokningar i systemet samtidigt.

Insatsen kan beviljas personer som är över 18 år. Trygghetsplats kan inte kombineras med växelvårdsplats.

Särskilt boende

Enligt 8 kap. 4 § SoL ska kommunen inrätta särskilda boendeformer för service och omvårdnad för äldre människor som behöver särskilt stöd. I Västerås benämns dessa som Vård- och omsorgsboenden. Enskilda med personlig assistans enligt socialförsäkringsbalken beviljas ej särskilt boende. Dessa två insatser kan inte kombineras.

Hälso- och sjukvård samt rehabilitering utgör integrerade delar i verksamheten och ska vara ett stöd i den enskildes vardag.

Äldrenämndens vård- och omsorgsboenden har olika typer av trygghetsskapande teknik. Enskilds nyttjande av de olika trygghetsskapande teknikerna och dess funktioner, utgår från individens behov och bedömning av behovet av teknik/funktion görs mellan enskild och det tvärprofessionella teamet hos utföraren.

Kriterier för vård- och omsorgsboende

Vård- och omsorgsboende är avsett för dem som i sin dagliga livsföring behöver trygghet och närhet till personal samt:

- har omfattande behov av service och omvårdnadsinsatser som inte är tillfälliga och dessa kan vara av såväl psykisk som fysisk art och/eller
- behöver tillsyn eller andra insatser under stor del av dygnet och/eller upplever en så stor otrygghet, ensamhet, osäkerhet eller oroskänsla i sitt ordinära boende att välbefinnandet hotas.

Beslutet om insatser ska grunda sig på en helhetsbedömning där framför allt behovet av omvårdnad är avgörande. Vid erbjudande om vård- och omsorgsboende ska även den enskildes behov av inriktning tas i beaktande. De inriktningar som används i Västerås stad är somatik- och demensinriktning.

Övriga bestämmelser för särskilt boende

Vid anvisning av ledig lägenhet i särskilt boende prioriteras enligt nedan:

1. Verkställighet av domstolsbeslut
2. Enskild som bedömts ha behov av omfattande omvårdnadsinsatser, enskild som fått avslag på hemtjänstansökan med omfattande behov, datum för nämndens (delegats) beslut samt enskilda som vistas på korttidsboende
3. Enskild som önskar byte av bostad

Om den enskilde tackar nej till erbjudet boende mer än en gång, tar handläggaren kontakt med den enskilde för att ta reda på varför den enskilde tackat nej till erbjudet boende. Kontakten ska klarlägga om behovet kvarstår eller inte, alternativt om behovet kan tillgodoses på annat sätt.

Kriterier för att bevilja medflytt till särskilt boende

Medflyttare eller medboende är personen som flyttar med till särskilt boende utan att själv ha beviljats den insatsen.

En förutsättning för äldre (65 år) makars fortsatta sammanboende när enbart den ena har behov av särskilt boende är att:

- de har varaktigt bott samman
- de är överens om detta
- de är införstådda med vad detta innebär och att boende i särskilt boende alltid är ett frivilligt val.

Make, maka, sambo och registrerad partner är könsneutrala benämningar och jämställs med make.

För den som har beviljats eller beviljas särskilt boende ingår det i bedömningen av skälig levnadsnivå, att makar som sammanbott varaktigt ska kunna fortsätta att bo tillsammans oavsett olika omsorgsbehov.

Bestämmelsen ska endast tillämpas när enbart den ena maken i ett par bedömts ha rätt till insatsen särskilt boende.

Medboende på vård- och omsorgsboende kan köpa måltids-/tvätt abonnemang till pris som fastställs av respektive utförare/leverantör med ansvar för driften av enheten. Abonnemanget betalas direkt till utföraren/leverantören. I beslutet om insatsen vård- och omsorgsboende ingår städning vilket innebär att den medboende inte kan beviljas städning då behovet redan är tillgodosett. Medboende kan ansöka om andra hemtjänstinsatser för egen del. Det är då boendets personal som utför dessa insatser.

Den medboende har inte rätt till hälso- och sjukvårdsinsatser i boendet, utan hänvisas till sin vårdcentral. Om medboende har rätt till hemsjukvård, utförs sjukvården av boendets personal.

I de fallen makar har valt att bo tillsammans i särskilt boende och den insatsberättigade flyttar från boendet eller avlider, medför det att beslutet om särskilt boende avslutas och hyresavtalet sägs upp.

Den medboende kan ansöka om och beviljas särskilt boende för egen del om behov föreligger. Finns inte behov av särskilt boende, har den enskilde inte rätt att bo kvar. Senast inom tre månader efter det att maken med beslut om insatsen särskilt boende inte bor kvar, ska den medboende flytta från det särskilda boendet. Detta ska tydliggöras vid inflyttning, i en bilaga till hyresavtalet.

I de fall en tidigare medboende inte har förmåga att själv ordna en bostad kan äldrenämnden vara behjälplig.

Erbjudande om särskilt boende under vistelse på korttidsplats

Den enskilde som vistas på korttidsplats och som väntar på permanent plats inom särskilt boende kan ha specifika önskemål om boende. Detta önskemål kan i vissa fall vara svårt att tillgodose. När det gäller makar tas särskild hänsyn till närhetsprincipen.

Även om den erbjudna bostaden inte utgör förstahandsvalet är fortsatt vistelse på korttidsplats inte möjligt.

En person på korttids, som erbjuds lägenhet i särskilt boende, kan välja att flytta till erbjudet särskilt boende eller återvända till sin ordinära bostad. I avvaktan på beslut och verkställighet om särskilt boende i annan kommun, ska den enskilde erbjudas att återvända till sin ordinära bostad eller ansöka om särskilt boende i Västerås.

Om enskild vistas på korttidsplats och beviljas särskilt boende tillsammans med make och lämplig lägenhet för två personer inte kan erbjudas, har den enskilde att tacka ja till erbjudet boende i avvaktan på sådan lägenhet alternativt vänta på lägenhet i sitt ordinära boende.

Parbo-garanti

I de fall två makar, sammanboende eller registrerade partners är i behov av särskilt boende, ska med skälig levnadsnivå förstås att båda bereds plats på samma boende om de så önskar. Även i samband med valet av boendeform ska makarnas önskemål så långt som möjligt beaktas.

Övriga insatser

Utöver trygghetslarm, hemtjänst, korttidsplatser och särskilt boende finns vissa ytterligare insatser.

Månadsbidrag

Månadsbidrag beviljas i de fall där omvårdnadsbehovet är stort och omfattande insatser och tillsyn ges under större delen av dygnet och där särskild boendeform annars vore aktuell.

Vårdaren ska tillhöra samma hushåll och vara ålderspensionär. Bidraget räknas upp varje år med samma procentsats som utgör ökningen av lönen för ett vårdbiträde i lägsta löneklassen. Bidraget är inte skattepliktigt.

Månadsbidrag beviljas enligt 11 kap. 4 § socialtjänstlagen och enskilda beslut kan inte överklagas. Vid avslag kan den enskilde erbjudas andra insatser enligt 11 kap. 1 § (alternativt 12 kap. 1 §) SoL, som tillgodoser behovet.

Månadsbidrag kan endast kombineras med avlösning och trygghetslarm.

Dagverksamhet

Dagverksamhet syftar till att ge personer med behov av socialt stöd en möjlighet till meningsfull sysselsättning och gemenskap. Insatsen dagverksamhet kan även ges som stöd och avlastning till anhöriga som vårdar en närstående i hemmet och i de fall den enskilde kan tillgodogöra sig insatsen. Västerås stad erbjuder dagverksamhet för personer med demenssjukdom.

För den enskilde ska dagverksamheten:

- Öka möjligheterna att bo kvar i det egna hemmet
- Ge meningsfull sysselsättning
- Skapa nya kontakter och vänskap
- Stärka självkänslan
- Bevara och förbättra funktioner
- Ge möjlighet till begriplighet och en känsla av sammanhang
- Ge möjlighet till fysisk aktivitet

Dagverksamhet för personer med demenssjukdom erbjuds enskilda i ordinärt boende som har av läkare fastställd demensdiagnos eller likande kognitiva svårigheter. Insatsen kräver beslut.

- Dagverksamhet för personer med demenssjukdom kan beviljas med upp till 4 dagar per vecka.
- För personer samboende med person som förvärvsarbetar kan insatsen beviljas med upp till 5 dagar per vecka.

Boendestöd och kontaktperson

Insatserna boendestöd, avgiftsfri ledsagning och kontaktperson finns inom nämnden för personer med funktionsnedsättnings (NF) ansvarsområde. Vid ärende som gäller äldrenämndens målgrupp, hänvisas till NF riktlinje.

Insatser utan individuell behovsprövning

Följande insatser erbjuds utan individuell behovsprövning:

- Rådgivande samtal för enskilda äldre
- Rådgivande samtal för anhöriga
- Stödsamtal för enskilda äldre
- Stödsamtal för anhöriga
- Förebyggande samtal
- Generell vägledning för enskilda äldre
- Samtalsgrupp för enskilda äldre
- Anhöriggrupp
- Mötesplats
- Digital rådgivning

Se bilaga ”Bilaga – Insatser utan individuell behovsprövning enligt socialtjänstlagen” (DNR: ÄN 2025/00610) för mer information om insatser utan individuell behovsprövning.